



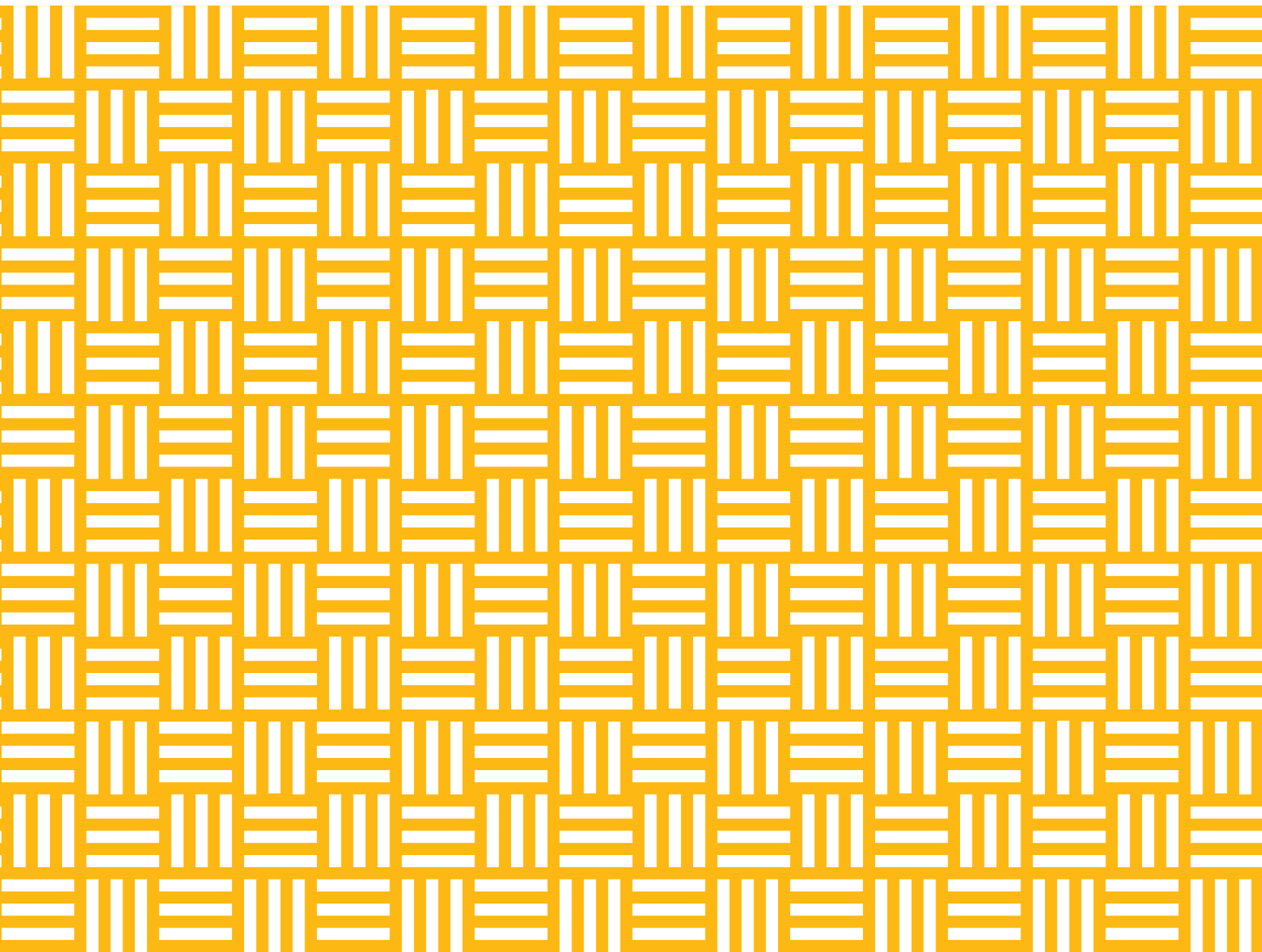
Регионална платформа на западен Балкан за застапување
на слободата на медиумите и за заштита на новинарите
Western Balkans Regional Platform for Advocating
Media Freedom and Journalists' Safety



This project is funded by
The European Union

Показатели за степенот на слобода на медиумите и за безбедноста на новинарите [МАКЕДОНИЈА]

РЕЗИМЕ НА НАОДИ



**Показатели
за степенот
на слобода на
медиумите и за
безбедноста на
новинарите
[МАКЕДОНИЈА]**

РЕЗИМЕ НА НАОДИ

**Автори: Бесим Небиу,
Насер Селмани,
Драган Секуловски
Декември 2016**

Показатели за степенот на слобода на медиумите
и за безбедноста на новинарите (Македонија) -
Резиме на наоди

Извадач

Здружение на новинарите на Македонија



Автори

Бесим Небиу, Насер Селмани и Драган Секуловски

Лектор

Вања Димитрова

Тираж

100

Дизајн

comma | communications design

Извршно резиме	5
Цели на проектот и методологија на истражување	5
Законодавството за медиуми во Македонија не ги исполнува европските стандарди	6
Владата не обезбедува поволно опкружување за работата на медиумите.	7
Стратегиски цели	7
Препорки за дејствување	8
Клучни институции и нивните улоги во спроведувањето на овие насоки и препораки:	8
Преглед на индикатори за нивото на слобода на медиумите и безбедноста на новинарите во Западен Балкан	9
A. Правна заштита на слободата на медиумите и новинарите	10
B. Положбата на новинарите во редакцијата, професионалната етика и нивото на цензура	19
C. Безбедноста на новинарите	25

Цели на проектот и методологија на истражување

Овој извештај ги презентира резултатите од истражувањето спроведено во рамките на регионалниот проект „Регионална платформа на Западен Балкан за застапување на слободата на медиумите и безбедноста на новинарите“¹, која се спроведува од националните новинарски здруженија од Босна и Херцеговина, Косово, Македонија, Црна Гора и од Србија. Главната цел на истражувањето беше да се направи базична проценка и да се обезбедат податоци за нивото на медиумските слободи и за безбедноста на новинарите кои во иднина ќе се искористат во регионалниот механизам за мониторинг и застапување за слободата на медиумите и безбедноста на новинарите на локално, национално и регионално ниво.

Истражувањето го спроведе регионален истражувачки тим составен од главен истражувач² и пет истражувачи на ниво на земјата предложени од националните здруженија на новинарите. Истражувањето во Македонија е спроведено од Бесим

¹ Проектот е финансиран од Европската комисија, преку Програмата за граѓанско општество и медиуми 2014-2015, Поддршка за регионалните тематски мрежи на организации на граѓанското општество.

² Истражувачкиот тим предводен од д-р Снежана Трпевска, експерт за Законот за медиуми и методика на истражување.

Небиу, координатор во рамки на проектот, Насер Селмани, претседател на ЗНМ и Драган Секуловски, извршен директор на ЗНМ, врз основа на заедничка Методологија за сите пет земји. Беа применети различни квалитативни и квантитативни методи за да се соберат и да се анализираат податоците:

- *Квалитативна анализа на документи (КАД):* истражувања и анализи на други истражувачки организации, академски институции, невладини организации, индивидуални истражувачи и сл.; официјални документи создадени од јавните институции (правни акти, подзаконски акти, стратегии, годишни извештаи, записници од состаноци, информации за печатот) и медиумска покриеност (текстови, статии, вести, извештаи и други објавени материјали).
- *Квалитативни интервјуа* со 11 лица (новинари, адвокати, медиумски експерти, претставници на јавни институции или невладини организации).
- *Анкета* со 69 новинари³ од различни медиумски организации врз основа на структуриран прашалник развиен во рамките на Истражувањето на светот на новинарството⁴.
- *Официјални статистички податоци* кои се побарани од јавните институции или се добиени преку достапните интернет страници или од други објавени извори.

Ова извршно резиме ги содржи клучните наоди и заклучоци од истражувањето, а ги вклучува и клучните препораки за политиките кои е потребно да се преземат.

Истражувањето покажува дека состојбата со медиумите во Република Македонија е лоша и непрекинато се влошува во текот на изминатите години. Владата ги користи сите расположливи средства за да ја ограничи слободата на говорот и да ги контролира медиумите. Овој заклучок беше донесен со помош на сознанија кои произлегуваат од следните трите групи на индикатори: а) законодавство и имплементација, б) професионална, економска и социјална состојба на новинарите и в) односот на власта кон насилството и нападите врз новинарите. Во однос на сите горенаведени аспекти на извештајот се заклучува дека:

3 Анкетата е спроведена на намерен квотен примерок од 69 новинари од различни видови медиуми на локално, регионално и државно ниво. Важно е да се напомене дека и покрај тоа што квотниот примерок не овозможува воопштување на заклучоците за целата новинарска популација во Македонија, сепак, добиените ставови на анкетираниите новинари даваат добра основа за согледување на состојбата во поглед на медиумските и новинарските слободи.

4 Достапно на: <http://www.worldsofjournalism.org/>

Законодавството за медиуми во Македонија не ги исполнува европските стандарди

Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во делот што ја регулира поставеноста и функциите на регулаторното тело за медиумите и јавниот радиодифузен сервис, не е во согласност со препораките на Советот на Европа, во кои се бара тие да бидат политички независни и да имаат одржливо финансирање. Во случајот на Македонија, овие клучни цели не се постигнати. Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ)⁵ и ЈРС се во голема мера политизирани и партизирани и немаат одржлив извор на финансирање.

Последните измени на Изборниот законик не ги именуваа овие клучни недостатоци. Наместо деполитизација и департизација на регулаторот и јавниот сервис, власта и опозицијата во август 2016 година постигнаа договор со кој уште повеќе ги политизираат и партизираат овие клучни институции на медиумскиот систем. Во рамките на ААВМУ беше формирано ад хок тело, составено од претставници на политичките партии, надлежно за следење на известувањето на радиодифузните медиуми сто дена пред изборите и за нивно санкционирање во случај на непрофесионално известување. Освен тоа, политичкиот договор предвиде сто дена пред изборите да се именува нов одговорен уредник на Информативната програма на јавниот сервис, по предлог на опозицијата.

Казните за медиумите се високи и непропорционални. Во последните измени на Законот за медиуми, Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААВМУ) и Изборниот законик, коишто беа во служба на создавање услови за одржување фер и слободни избори, има преполовување на казните за медиумите по сите основи, како во однос на почитувањето на условите за работа на медиумите, така и во однос на начинот на нивното известување за изборната кампања. Казните се намалени, но тие се смеат да бидат еднакви за сите медиуми, туку треба да варираат зависно од видот на медиуми на кому му припаѓаат и нивната финансиска моќ. На пример, казната од 4.000 евра за неизбалансирано известување во изборна кампања за национална телевизија со терестријална концесија е незначителна во споредба со печатените и интернет порталите кои финансиски се многу кревки.

5 За поголема прегледност, во одредени делови на текстот абривијатурата „ААВМУ“ е замената со „Агенција“.

Владата не обезбедува поволно опкружување за работата на медиумите.

Се затвораат новинари, се толерира насилство против новинарите, а јавните пари се користат за да се корумпираат медиумите. Преку ваквите практики Владата систематски ја ограничува слободата на медиумите и предизвикува самоцензура кај новинарите. Овие лоши практики вклучуваат:

- **Затворски казни за новинарите:** Во последните три години, двајца новинари се затворени (Томислав Кежаровски беше осуден на две години затвор за откривање идентитет на заштитен сведок и новинарот Зоран Божиновски е притворен веќе осум месеци во врска со наводи за шпионажа и уцени).
- **Непреземање никакви мерки за казнување на нападите врз новинарите:** Постои видлива и отворена политика за неказнување на нападите врз новинарите. Ниту еден од 35-те напади врз новинари во текот на изминатите три години, не е расветлен и ниту еден од сторителите не е казнет.
- **Користење на јавните средства за корумпирање на медиумите:** Владата континуирано и систематски ги злоупотребува јавните средства за да ги корумпира приватните медиуми преку т.н. „владино кампањи“. Владата стана еден од најголемите огласувачи во медиумите нарушувајќи го медиумскиот пазар и загрозувајќи ја независноста на медиумите. Ако според медиумскиот регулатор, во 2013⁶ година медиумскиот пазар бил околу 20 милиони евра, Владата истата година преку „промотивни кампањи“⁷ има потрошено повеќе од 7 милиони евра. Исто така, Владата на годишно ниво, од 2014 година на наваму, троши околу еден милион евра за субвенционирање на домашното производство на националните приватни телевизии. Целиот процес на владино рекламирање и субвенционирање на домашната продукција се одвива нетранспарентно и врз основа на нејасни критериуми. Со тоа, таа ги фаворизира провладините, на сметка на критичките медиуми. Покрај тоа, единиците на локалната самоуправа, исто така, ги финансираат медиумите со средства од буџетот и притоа вршат влијание врз нивната уредувачка политика. Покрај ова, во извештајот се заклучува дека:

- По декриминализацијата на *клеветата* од 2012 година, бројот на тужби против новинари се намали. Со ова се подобри и судската практика во споредба со претходниот период. Сепак, овој заклучок не е валиден во случаи кога новинар е тужен од високи владини претставници.
- Со извештајот беше утврдено дека *економскиот и социјалниот притисок* се користи во голема мера за да се ограничи слободата на медиумите. Само околу половина од новинарите се вработени и се приматели на социјални бенефиции, додека останатите имаат примања пониски од македонскиот просек на месечни примања. Новинарите работат во тешки услови и трпат големи влијанија – како во рамките на редакцијата (од сопствениците на медиумите, менаџерите и уредниците), така и надвор од неа (од државните институции). Повеќето новинари сметаат дека нивниот социјален и економски статус се повеќе се влошува.
- Во извештајот се заклучува и дека *пристапот на новинарите до информации* од јавен карактер е отежнат, бавен и дискриминирачки процес. Државните институции, Собранието, Владата и другите јавни институции не се транспарентни.

Стратегиски цели

Од овој извештај произлегуваат следниве *клучни стратешки цели* за постојано подобрување на состојбата со медиумите во Македонија, кои треба да обезбедат:

- Зголемување на безбедноста на новинарите.
- Целосна независност на медиумската индустрија од политички и партиски влијанија.
- Целосна независност на регулаторното тело од влијание и мешање на политичките партии, медиумската индустрија и други центри на моќ.
- Институционална самостојност и уредувачка независност на јавниот радиодифузен сервис.
- Зголемување на нивото на транспарентност на јавните институции.
- Санкционирање на говорот на омраза и дискриминација во популарните медиумите.

6 AVMU, 2014, page 32, http://www.avmu.mk/images/Analiza_na_pazarot_za_2013.pdf.

7 Влада на РМ, 2014, <http://vlada.mk/node/9241>.

Препорки за дејствување

1. Промени во законите за медиумите
 - **Забрана за сите видови „државно рекламирање“** во комерцијалните електронски медиуми. Во исто време, во законот треба прецизно да се дефинира што е „*кампања од јавен интерес*“. Покрај ова, законот треба да ги утврди условите под кои кампањите од јавен интерес ќе се емитуваат на јавниот сервис.
 - **Забрана за сите партиско-политички реклами** во печатените медиуми, во и надвор од изборниот период.
 - **Промена на структурата на донесување одлуки** и на начинот на кој се предлагаат и избираат членовите на регулаторното тело, со цел да се обезбеди негова независност и професионалност преку исклучување на влијанието на Владата и на партиите.
 - **Промена на законските одредби за составот и капацитетот на Програмскиот совет на МРТВ**, со цел да се обезбеди деполитизација на оваа институција и зајакнување на врските меѓу јавниот радиодифузен сервис и граѓанското општество во Македонија.
 - **Промени на финансиската рамка и начинот на финансирање на МРТВ**, со цел да се осигура нејзината долгорочна одржливост, уредувачка независност и институционална автономија.
 - **Промена на начинот на кој се назначуваат одговорните уредници во МРТ.**
 - **Да се потврди дека членовите на Програмскиот совет на МРТВ се именувани преку процес на јавно огласување.**
 - **Укинување на т.н. „културни квоти“** за производство на програмски содржини на ТВ-станциите на државно ниво.
 - **Воведување законски санкции за „говорот на омраза“** и поттикнување на насилство (член 48 од ЗААВУ) во согласност со позитивните практики од европските земји и во согласност со член 10 од ЕКЧП.
2. Промени во составот на регулаторното тело и Програмскиот совет на МТВ

Непосредно по горенаведените законски промени, потребно е да се именуват нови членови на Советот на АААВМУ и на Програмскиот совет на МТВ, преку итна постапка. Новиот Програмски совет треба да е надлежен за разгледување на остварувањето на програмските функции на МТВ, истовремено грижејќи се тие да се во согласност со граѓанскиот интерес. Исто така, тој треба да е овластен да ги повикува редакциите и менаџментот на МТВ да се водат согласно јавниот интерес.

3. Процесуирање и решавање на насилството и заплашувањето на новинарите

Владата, Министерството за внатрешни работи и судството треба да покажат политичка волја и во рамките на нивните надлежности да ги преземат сите мерки за заштита на новинарите и итно да ги испитаат и да ги решат сите пријавени случаи и инциденти против новинари. Со тоа ќе испратат јасна порака до јавноста дека насилството против новинарите е неприфатливо и нема да се толерира.
4. Подобрување на пристапот до информации од јавен карактер и зголемување на транспарентноста на јавните институции

Владата, министерствата, Парламентот, судството и другите јавни институции, вклучувајќи ја Агенцијата за медиуми и МТВ, треба да овозможат брз, фер и еднаков пристап до информации од јавен карактер за сите медиуми во земјата, преку отворен, недискриминаторен и фер третман без да фаворизираат одредени медиуми.

Клучни институции и нивните улоги во спроведувањето на овие насоки и препораки:

- Министерството за информатичко општество и јавна администрација – треба да иницира законски процес за измени и дополнувања на законската регулатива, како што е опишано погоре.
- Парламентот на РМ – треба да ги усвои законските измени на ЗААВМУ во итна постапка. Исто така, треба да назначат нови членови на Советот на АААВМУ и на Програмскиот совет на МТВ преку итна постапка. За да се направи ова, парламентарните комисии треба да организираат јавни консултации со граѓанското општество.
- АААВМУ – дадените насоки и соработка со стручната служба на регулаторот треба да бидат од клучно значење.
- МТВ – претставници на МТВ, особено програмскиот персонал, треба да бидат вклучени во процесот.

**Преглед на индикатори за нивото на
слобода на медиумите и безбедноста
на новинарите во Западен Балкан**

A

Правна заштита на слободата на медиумите и новинарите

A.1 Дали домашното законодавство ја гарантира слободата на медиумите и дали се спроведува ефикасно во пракса?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали е загарантирано правото на слобода на изразување и информирање? Дали истото опфаќа и пристап до интернет? Дали овие правни гаранции се спроведуваат во пракса?	Правото е загарантирано, вклучувајќи и пристап до интернет. Законот за јавен ред и мир на Република Српска содржи рестриктивни одредби за објавување на содржини на интернет (социјалните мрежи и портали).	Правото е загарантирано, вклучувајќи и пристап до интернет. Правните гаранции не се спроведуваат ефикасно во пракса.	Правото е загарантирано, вклучувајќи и пристап до интернет. Но, правните гаранции не се спроведуваат ефикасно во пракса.	Правото е загарантирано, вклучувајќи и пристап до интернет. Правните гаранции слабо се спроведуваат во пракса.	Правото е загарантирано, вклучувајќи и пристап до интернет. Правните гаранции не се спроведуваат ефикасно во пракса.
Дали законодавство за медиумите беше развиено во транспарентен и инклузивен процес?	Генерално, процесот беше инклузивен и транспарентен. Медиумската заедница имаше можност да поднесе амандмани.	Процесот не беше доволно транспарентен и инклузивен.	Политички договор за промени во законите за медиуми, без консултации со медиумската заедница.	Процесот не беше ниту транспарентен ниту инклузивен.	Процесот не беше доволно транспарентен и инклузивен.

A.1 Дали домашното законодавство ја гарантира слободата на медиумите и дали се спроведува ефикасно во пракса?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали државните власти некогаш се обиделе да го ограничат правото на пристап до интернет или да бараат блокирање или филтрирање на содржини на интернет?	Нема посебен закон за Интернет. Но, новиот Закон за јавен ред и мир на Република Српска содржи одредби со кои се санкционира „непристојно“ однесување на социјалните мрежи.	Предлог-законот за медиуми од 2013 година беше обид да се регулираат интернет медиумите. Предлог-законот од 2015 година за да се блокираат објавените прислушувани телефонски разговори.	Не се забележани вакви случаи досега.	Нема такви случаи	Имаше неколку случаи („Feketić“, информативниот портал „Pescanik“ итн.)
Дали регулаторното тело ја извршува својата мисија и своите функциите на независен и недискриминирачки начин?	Регулаторот не се смета за доволно независен и ефикасен во исполнувањето на своите обврски. Предлагањето членови на Советот на регулаторното тело е политички мотивирано.	Не, регулаторот е под силно партиско-политичко влијание. Неговите одлуки се пристрасни и селективни.	Регулаторот не се смета за доволно независен и ефикасен во исполнувањето на своите обврски.	Регулаторот не се смета за независен. Предлагањето на членови е политички мотивирано.	Регулаторот не се смета за доволно независен и ефикасен во исполнувањето на своите обврски.
Дали постои практика на државно рекламирање во медиумите и дали истото се злоупотребува за политичко влијание врз нивната уредувачка политика?	Нема транспарентни и јасни критериуми. Распределбата на средства е селективна, политички мотивирана и нетранспарентна. Нова законска регулатива е во процес на изработка.	Државното рекламирање во последните години во голема мера беше злоупотребувано за да се наметне политичко влијание врз медиумите. До јуни 2015 година, кога беше прогласен мораториум на владините кампањи, Владата беше еден од најголемите огласувачи во медиумите.	Јавните институции ги распределуваат средствата на медиумите на селективен и нетранспарентен начин.	Неколку министерства директно доделуваат пари за рекламирање на интернет-медиуми. Некои од тие постапки се селективни.	Не постојат транспарентни и јасни критериуми. Распределбата на средства е селективна и нетранспарентна.
Дали во законодавството има некој вид на медиумски субвенции или производство на медиумски содржини од јавен интерес и како се спроведуваат во пракса?	Нема медиумски субвенции. Медиумската заедница поднесе две иницијативи до Министерството за комуникации за основање специјален фонд за производство на медиумски содржини од јавен интерес, но не беа прифатени.	Има средства од Буџетот кои се доделуваат на националните телевизии за ново производство на нетранспарентен и пристрасен начин.	Постои Фонд за поддршка на комерцијални радиостаници, но истиот е критикуван поради фаворизирање на провладините медиуми.	Нема медиумски субвенции.	Механизмт на финансирање на програми од јавен интерес се злоупотребува на локално ниво за политичко влијание.

A.1 Дали домашното законодавство ја гарантира слободата на медиумите и дали се спроведува ефикасно во пракса?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кои се механизмите за финансирање на медиумите на јазиците на националните малцинства?	Нема такви механизми.	Нема механизми за финансиска поддршка на јазичната разноликост во медиумите, меѓутоа МРТ формално има обврска да произведува содржини на 7 различни јазици.	Има добра шема на финансирање за поддршка на медиумите на националните малцинства.	Нема механизми за финансирање на приватните медиуми на јазиците на националните малцинства. Меѓутоа, РТК ги вклучува сите малцински јазици (српски, босански, турски и ромски) во својата програма. Српското малцинство има свој канал на РТК од јуни 2013 година.	Постојат медиумски субвенции за поддршка на медиумите на јазиците на малцинствата.
Дали се загарантирани и ефикасно заштитени самостојноста и независноста на јавниот радиодифузен сервис? Дали рамката за финансирање обезбедува негова независност и негово стабилно функционирање? Дали надзорните тела го претставуваат општеството во целост?	Самостојноста и независноста се загарантирани со закон, но не се спроведуваат во пракса поради силното влијание на политичките партии. Рамката за финансирање не обезбедува стабилно функционирање. Надзорните тела не го претставуваат општеството во целина.	Самостојноста и независноста се загарантирани, но не се спроведуваат. Рамката за финансирање не обезбедува стабилно функционирање. Советот на МРТ не го претставува општеството во целина.	Самостојноста и независноста се загарантирани, но недоволно се спроведуваат. Рамката за финансирање не обезбедува стабилно функционирање. Надзорните тела го претставуваат општеството во целина.	Самостојноста и независноста се загарантирани, но не се спроведуваат. Рамката за финансирање не обезбедува стабилно и независно функционирање. Надзорното тело не го претставува општество, туку е политизирано.	Самостојноста и независноста е загарантирана. Рамката за финансирање не обезбедува стабилно функционирање. Надзорното тело не е под контрола на општеството.

A.2 Дали законите за клеветата ги „заплашуваат“ новинарите?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали одредбите од законите за клеветата се премногу строги или заштитнички во корист на државните функционери?	Клеветата е декриминализирана. Сегашното законодавство е во согласност со европските закони, но неговата примена во пракса е во корист на државните функционери.	Клеветата е декриминализирана во 2012 година. Законот за граѓанска одговорност е функционален и судската практика е генерално добра со неколку негативни исклучоци.	Клеветата е декриминализирана. Сегашните одредби не се премногу заштитнички за државните функционери.	Клеветата е декриминализирана. Сегашните одредби не се премногу заштитнички за државните функционери.	Клеветата е декриминализирана. Сегашните одредби предвидуваат несоодветно големи парични казни.
Колку тужби се покренати против новинари од страна на државни функционери во изминатите три години?	Огроман број тужби се поднесени против новинари (од 2003 година околу 100 годишно). Во септември 2016 имаше 173 активни предмети во судовите.	Најмалку 10 случаи на новинари тужени од страна на носители на јавни функции/ институции. Помалку предмети отколку во претходните години. Во моментот има вкупно 35-40 случаи кон новинарите, а оваа бројка во 2012 година беше 10 пати поголема.	Нема официјална статистика.	Постојат 20 тековни судски процеси против новинари. Од нив, шест се покренати од страна на државни функционери. Дополнителни 9 случаи се отфрлени во 2012 година откако клеветата и навредата беа декриминализирани.	Огроман број тужби се покренати против новинари (413 во 2014 година, 406 во 2015 година).

A.2 Дали законите за клевета ги „заплашуваат“ новинарите?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали има случаи кога други законски одредби се користат за да се „замолкнат“ новинари поради основана критика или истражувачко новинарство?	Случајот со магазинот Слободна Босна кој престана со издавање на своето печатено издание во декември 2015 година, под притисок на голем број тужби за клевета.	Случајот со новинарот Кежаровски, кој беше тужен за откривање на името на „заштитен“ сведок. Друг случај е новинарот „Божиновски“, против кого има обвинение за шпионажа и изнудување и е во притвор веќе 6 месеци.	Не се забележани вакви случаи досега.	Нема такви случаи.	Не се забележани вакви случаи досега.
Дали правдата против некои новинар се спроведува на начин што е политички мотивиран? Какви видови казни се изречени?	Судовите се под силно политичко влијание. Слични случаи различно се толкувани од страна на судовите во различните ентитети. Тужбите против Федералната телевизија (FTV) се решени во корист на претседателот на Република Српска. Паричните казни не се високи (околу 2.500 евра), но некои медиуми имаат помеѓу 20 и 50 тужби.	Судовите се под силно политичко влијание. Случајот со критичкиот неделник „Фокус“ – судот им изрече големи парични казни на уредникот и новинарот, а лицето кое тужеше беше директорот на Управата за безбедност и контраразузнавање.	Нижите судови постапуваат по случаите прилично праведно, додека вишите судови се построго. Изречените казни не се високи.	Нема такви случаи.	Судовите се под силно политичко влијание. Во случајот на ТВ Форум Пријеполје – во кој градоначалникот му се заканувал на новинарот, апелациониот суд ја измени првичната пресуда и го ослободи градоначалникот во рок од три дена.
Дали судовите го признаваат механизмот за саморегулација (доколку постои)? Дали ја прифаќаат валидноста на објавен одговор, исправка или извинување?	Судовите во БиХ го почитуваат процесот на медијација помеѓу навредениот и медиумот, кој се врши од страна на стручен советник. Отпочната е иницијатива за измена на Законот за клевета со цел задолжително да се вклучи процесот на медијација пред поднесување на тужба.	Судот може да ги земе предвид одлуките на Советот за етика во медиумите, но не е задолжително.	Судовите не се обврзани да ги земат предвид одлуките на саморегулаторното тело.	Судовите не ги земаат предвид одлуките на саморегулаторното тело.	Судовите најчесто не ги земаат предвид одлуките на саморегулаторното тело.
Што мислат новинарите за законот за клевета? Дали се обесхрабрани да истражуваат и пишуваат критички?	79.7% од новинарите одговориле дека заканата од тужба за клевета има големо или екстремно влијание врз нивната работа.	32% од новинарите одговориле дека заканата од тужба за клевета има големо или екстремно влијание врз нивната работа.	44% од новинарите одговориле дека заканата од тужба за клевета има големо или екстремно влијание врз нивната работа.	44% од новинарите одговориле дека заканата од тужба за клевета има големо или екстремно влијание врз нивната работа.	26% од новинарите одговориле дека заканата од тужба за клевета има големо или екстремно влијание врз нивната работа.

А.3 Дали има доволна правна заштита на политичкиот плурализам во медиумите, пред и за време на изборната кампања?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали политичкиот плурализам во медиумите е регулиран во законодавството за медиумите (за периодот кога нема избори)?	Има само општ принцип за радиодифузните медиуми, да изразуваат различни политички мислења и извори на информации.	Има само општ принцип за радиодифузерите да изразуваат различни политички ставови.	Има само општ принцип за радиодифузерите да изразуваат различни политички ставови.	Има само општ принцип за радиодифузерите да изразуваат различни политички ставови.	Политичкиот плурализам е утврден како општ принцип за сите радиодифузери.
Дали регулаторното тело е должно да го следи и заштитува политичкиот плурализам?	Регулаторот е должен да го следи и заштитува политичкиот плурализам само во текот на изборната кампања.	Регулаторот е должен само за периодот на изборната кампања.	Таа обврска не е во надлежност на регулаторот.	Регулаторот е задолжен само за периодот на изборната кампања.	Регулаторот е должен да ги надгледува радиодифузерите и да презема мерки за периодот на изборната кампања.
Кои се законските обврски на медиумите за време на изборна кампања?	Законот за избори на БиХ (Поглавје 16) и подзаконски акти на ЈРС. Фер и еднаков пристап за сите политички партии, објективно, фер и балансирано известување.	Изборниот законик и подзаконските акти. Фер и еднаков пристап за сите политички партии, објективно, фер и балансирано известување.	Изборниот законик и Законот за јавниот радиодифузен сервис. Фер и еднаков пристап за сите политички партии, објективно, фер и балансирано известување.	Законот за избори и Кодексот на Независната комисијата за медиуми. Фер и еднаков пристап за сите политички партии, објективно, фер и балансирано известување.	Законот за електронски медиуми и Правилник за медиумско покривање. Фер и еднаков пристап за сите политички партии, објективно, фер и балансирано известување.
Дали политичките партии и кандидати имаат фер и еднаков пристап до медиумите во периодот кога нема избори и за време на изборната кампања?	Политичките партии немаат фер и еднаков пристап ниту во периодот кога нема избори ниту во изборниот период.	Опозициските политички партии немаат фер и еднаков пристап ниту во периодот кога нема избори ниту во изборниот период.	Политичките партии немаат фер и еднаков пристап ниту во периодот кога нема избори ниту во изборниот период.	Политичките партии генерално добиваат фер и еднаков пристап за време на изборни кампањи.	Политичките партии немаат фер и еднаков пристап ниту во периодот кога нема избори ниту во изборниот период.

А.4 Дали е загарантирана слободата на работа и здружување на новинарите и дали се спроведува?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали новинарите мора да бидат лиценцирани од страна на државата за да можат да работат?	На новинарите не им требаат лиценци од ниеден државен орган. Имаше само еден обид за воведување лиценци за новинари во 2005 година, но истиот беше осуден и отфрлен.	На новинарите не им требаат лиценци од ниеден државен орган, но Законот за медиуми содржи рестриktivна дефиниција за „новинар“. Има предлози кои доаѓаат од „про-владините“ новинари да се воведат „лиценци“ за новинарите.	На новинарите не им требаат лиценци од ниеден државен орган. Има одредени предлози да се воведат „лиценци“ за новинари, со „оправдување“ за подобрување на професионализмот.	На новинарите не им требаат лиценци од ниеден државен орган.	На новинарите не им се потребни лиценци од ниеден државен орган. Имаше само еден обид за воведување на лиценци за новинари, но истиот беше осуден и отфрлен.

A.4 Дали е загарантирана слободата на работа и здружување на новинарите и дали се спроведува?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали новинарите биле одбиени да известуваат од одредени места или настани?	Регистрирани се неколку случаи: Одлуката на властите на РС да им се забрани пристап до јавни настани на новинарите од ВНТ (2010) и FTV (2012); Одбиен пристап до Палатата на претседателот на РС за Лилјана Ковачевиќ, новинската агенција Бета, од 2012 година до денес; и на ВН TV за време на 2015 година. 26% од новинарите изјавија дека биле одбиени да известуваат од некои настани, бидејќи немале акредитација.	Една од главните повреди се случи на 24.12.2012 година, кога безбедносните служби ги избркаа новинарите за да ги спречат да известуваат за истерувањето на опозицијата од Собранието. Покрај тоа, на новинарите не им беше дозволено да известуваат од некои судски рочишта.	43% од анкетираниите новинари се изјасниле дека биле одбиени да известуваат од некои настани.	Неодамнешна повреда беше случајот Саранда Рамај (Koha Ditore). 61% од анкетираниите новинари се изјасниле дека биле одбиени да известуваат од некои настани.	42% од анкетираниите новинари се изјасниле дека биле одбиени да известуваат од некои настани.
Дали и како новинарите се организирани во професионални здруженија? Дали има притисоци врз нивното здружение или индивидуалните членови?	5 регистрирани здруженија. ВН Новинари работи активно. Пријавени се неколку случаи на политички притисок врз ВН Новинари и вербални напади на нивните членови; Интернет страницата е пробиена неколку пати; Советот за печат е постојано под политички и други притисоци; во 2014 година нивната канцеларија беше искршена и оштетена; нивната интернет страница беше под постојан хакерски напад и беше целосно уништена на 3 мај 2014 година (Светскиот ден на слободата на печатот)	ЗНМ е најстарото (од 1946 година) и најголемото здружение, член на Меѓународната федерација на новинари. Има едно здружение (МАН) активирано во 2013 година, кое е блиско со Владата. Членови на ЗНМ биле предмет на бројни притисоци досега. Покрај тоа, во 2010 година со помош на ЗНМ е основан ССНМ (новинарски синдикат) кој се занимава со социјалните и работничките права на новинарите. Во 2013 година ЗНМ помогна во формирањето на Советот за етика во медиумите, кој е активен чинител во заштитата на професионалните стандарди.	Постојат две новинарски здруженија, но 80% од новинарите не се членови на ниту едно здружение. Медиумскиот Совет за саморегулација собира голем број на медиуми, но не и најголемите медиуми кои се сметаат дека се противници на власта. Овие медиуми имаат свои правобранители. Нема случаи на притисоци врз здруженијата на новинари.	Главното здружение е Здружението на новинари на Косово (AGK). Нема никакви докази за притисоци. Исто така постои и Совет за печат, како саморегулаторно тело кое ги регулира печатените и интернет медиуми.	Двете главни здруженијата се: Независното здружение на новинари (NUNS), Здружението на новинари (UNS). Има регионално новинарско здружение, здружение на новинари вработени во државните медиуми и Здружение на новинари од Војводина. Исто така, има и Совет за печат, како саморегулаторно тело. Има многу притисоци врз новинарските здруженија.

A.4 Дали е загарантирана слободата на работа и здружување на новинарите и дали се спроведува?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали и како новинарите се организираат во синдикати? Дали има притисоци врз лидерите на синдикатот и другите членови?	Има синдикати на ниво на субјекти, во областа Брчко и во јавните радиодифузери. Има најмалку 7 синдикати кои се официјално регистрирани во БиХ: Самостојниот синдикат на јавниот радиодифузен сервис, Синдикатот на РТВ Горажде и Синдикатот на РТВ Уна. Некои од нив пријавуваат политички притисоци и притисоци од менаџментот на медиумите.	Постои Самостојниот синдикат на новинари и медиумски работници. Неговата лидерка беше избркана од работа поради тоа што била активна во синдикатот и на крајот отпуштена.	Има неколку синдикати. Лидерот на синдикатите на медиумите од Црна Гора бил отпуштен од работа, а подоцна вратен со судска одлука.	Нема синдикат на новинари на Косово.	Има два синдикати: Синдикатот на новинари на Србија и Синдикатот Независност. Тие се слаби и под притисок во најголем дел од сопствениците на медиумите. Има и трет синдикат како дел од Сојузот на самостојни синдикати на Србија.
Дали новинарите се слободни да станат членови на синдикати? Колку од новинарите се членови на синдикати?	ВН Новинари информира за ограничувања за новинарите и медиумските работници да се организираат во синдикати. Има проценка дека само 16% од медиумите имаат воспоставено синдикални ограноци. Нема проценка за членството.	Има синдикална организација на јавниот радиодифузен сервис. Речиси и да нема синдикати на приватните медиуми. Не постојат сигурни податоци за членството, затоа што некои членови се „кријат“ поради страв од притисоци.	Околу две третини од новинарите не се членови во ниту еден синдикат. Поголемиот дел од членовите се од јавниот сервис, додека помалку од приватните медиуми.	Има синдикат само во рамките на јавниот радиодифузен сервис, кој организираше протести против раководството на јавниот радиодифузен сервис. Нивните лидери се под притисок.	Повеќето од новинарите се чувствуваат слободни да станат членови, но не се заинтересирани, бидејќи синдикатите се слаби. 78% од анкетираниите потврдиле дека не се членови.

A.5 Кое е нивото на правна заштита на новинарските извори?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Како се гарантира доверливоста на новинарските извори со закон?	Се гарантира со Уставот и неколку законски акти, иако некои прашања не се јасно дефинирани.	Се гарантира со Уставот и неколку правни акти.	Се гарантира со Уставот и законодавството за медиумите. Некои одредби не се доволно јасни.	Се гарантира со Законот за заштита на новинарските извори.	Се гарантира со Уставот и неколку правни акти.
Дали се почитува доверливоста на новинарските извори? Дали има примери на издавање наредба за новинарите да ги откријат своите извори и дали биле правдани со заштита на јавниот интерес?	Генерално се почитува, но има неколку регистрирани случаи : (1) порталот Klix од Сараево, чија опрема беше конфискувана од полицијата во декември 2014 година; (2) случајот на Жељко Раљиќ, новинар од Бања Лука, кому полицијата му се закани дека ќе му ја заплени целата опрема.	Генерално се почитуваат, но случајот со Кежаровски покажа дека новинарите може да бидат затворени врз основа на други законски одредби.	Забележани се неколку случаи на отворени притисоци врз новинарите да ги откријат своите извори.	Неколку случаи покажуваат дека тајноста на изворот не се почитува (на пример Indeks-online и Blic).	Генерално се почитуваат. Постојат само спорадични случаи (на пример, случајот Teleporter).

A.5 Кое е нивото на правна заштита на новинарските извори?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали постојат некакви санкции против новинарите кои одбиле да го откријат идентитетот на изворот?	Немало такви случаи.	Кежаровски беше осуден на 4,5 години затворска казна. Неговата казна беше на крајот намалена на 2,5 години.	Немало такви случаи.	Немало такви случаи.	Не се регистрирани досега вакви случаи.
Дали новинарите се чувствуваат слободни да бараат пристап до и да одржуваат контакт со изворите на информации?	49% од анкетираниите новинари изјавиле дека редовно или често имаат контакт со своите извори.	36% од анкетираниите новинари изјавиле дека редовно или често имаат контакт со своите извори.	67% од анкетираниите новинари изјавиле дека редовно или често имаат контакт со своите извори.	50% од анкетираниите новинари изјавиле дека редовно или често имаат контакт со своите извори.	64% од анкетираниите новинари изјавиле дека редовно или често имаат контакт со своите извори.

A.6 Кој је ниво заштите права на пристап информацијама?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кои се законските правила за пристап до официјални документи и информации кои се релевантни за новинарите?	Пристапот е гарантиран со закон. Нема посебни одредби релевантни за новинарите. Судовите на БиХ и други правни институции имаат посебна постапка за давање на информации и за известување.	Пристапот е гарантиран со закон. Нема посебни одредби релевантни за новинарите. Имплементацијата е лоша.	Пристапот е гарантиран со закон. Нема посебни одредби релевантни за новинарите.	Пристапот е гарантиран со закон. Нема посебни одредби релевантни за новинарите. Имплементацијата е лоша.	Пристапот е гарантиран со закон. Постои Комесар за правото на пристап до информации и заштита на личните податоци, како независен државен орган.
Дали новинарите ги користат овие правила? Дали органите ги почитуваат правилата, без одлагање? Колку одбивања се пријавени од страна на новинарите?	Новинари во БиХ ги користат законските одредби, но тие се жалат дека процедурите се многу долги и роковите не се соодветни за нив. 27% од анкетираниите новинари кои поднеле барања биле одбиени.	Новинарите не се добро информирани во врска со правилата и ретко ги користат. Оние кои побарале пристап често биле одбиени.	Новинарите ретко ги користат овие одредби. 37% од анкетираниите новинари кои поднеле барања биле одбиени.	78% од новинарите во истражувањето изјавиле дека институциите одбиле да им ги обезбедат бараните документи.	Новинарите во Србија го користат правото на пристап. 42% од новинарите изјавиле дека поднеле барање, но биле одбиени од страна на институциите.
Дали судовите се транспарентни? Дали се обезбедува пристап на медиумите до правните постапки без дискриминирање и без непотребни ограничувања?	74,4% од новинарите изјавиле дека судовите демонстрираат мала (19,3%), голема (26,1%) или целосна (29%) транспарентност.	48% од новинарите изјавиле дека судовите демонстрираат мала (24%) или никаква транспарентност (24%), додека 25% сметаат дека демонстрираат одреден степен на транспарентност.	44,5% од новинарите изјавиле дека судовите демонстрираат мала (29,6%), голема (9,3%) или целосна (5,6%) транспарентност.	48,1% од новинарите изјавиле дека судовите демонстрираат одреден степен на транспарентност. 37% сметаат дека судовите се малку транспарентни и 7,4% сметаат дека воопшто не се транспарентни.	59,4% од новинарите изјавиле дека судовите се малку (37,8%) или воопшто не се транспарентни (21,6%), додека 24,3% сметаат дека демонстрираат одреден степен на транспарентност.

A.6 Koji je nivo zaštite prava na pristup informacijama?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали се обезбедува пристап на јавноста до парламентарните седници? Дали постојат ограничувања за новинарите да ја следат работата на парламентот?	77,8% од новинарите изјавиле дека Собранието демонстрира мала (10%), голема (73%), или целосна (29%) транспарентност.	31% од новинарите изјавиле дека Собранието демонстрира мала (25%) или никаква транспарентност (6%), а 31% сметаат дека демонстрира одреден степен на транспарентност.	72,2% од новинарите изјавиле дека Собранието демонстрира мала (25,9%), голема (31,5%) или целосна (14,8%) транспарентност.	44,4% од новинарите изјавиле дека Собранието демонстрира одреден степен на транспарентност. 22,2% сметаат дека Собранието е во голема мера транспарентно и 7,4% дека е целосно транспарентно.	64,8% од новинарите изјавиле дека Собранието покажува мала (7,2%), голема (14,4%), или целосна (43,2%) транспарентност.
Колку се отворени Владата и министерствата?	61% од новинарите изјавиле дека Владата демонстрира мала (29%) или никаква транспарентност (32%).	46% од новинарите изјавиле дека Владата демонстрира мала (25%) или никаква транспарентност (21%), додека 21% сметаат дека демонстрира одреден степен на транспарентност.	50% од новинарите изјавиле дека Владата демонстрира одреден степен на транспарентност, додека само 16,7% дека тоа покажува мала или никаква транспарентност.	48% од новинарите изјавиле дека Владата демонстрира мала (37%) или никаква транспарентност (11%), додека 40% изјавиле дека демонстрира одреден степен на транспарентност.	59,4% од новинарите изјавиле дека Владата демонстрира мала (37,7%) или никаква транспарентност (21,7%). 24,3% сметаат дека демонстрира одреден степен на транспарентност.

В

Положбата на новинарите во редакцијата, професионалната етика и нивото на цензура

В.1 Дали економската положба на новинарите се злоупотребува за да се ограничи нивната слобода?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Колку новинари имаат потпишано договори за работа? Дали имаат соодветна социјална заштита? Колку се високи платите на новинарите? Дали се исплаќаат редовно?	Постојат проценки дека помеѓу 35% - 40% од новинарите немаат ниту договор за работа, ниту социјално и здравствено осигурување. Оние кои имаат валидни договори не се доволно заштитени. Ситуацијата е најлоша во приватните медиуми. Платите во локалните медиуми варираат од 200 евра до 500 евра, во јавниот радиодифузен сервис просечната плата е 700 евра, а во некои приватни медиуми (вклучувајќи ги и меѓународните) околу 900 евра.	Нема прецизни податоци за бројот на вработени новинари со потпишан договор за работа. Некои студии покажуваат дека околу половина од новинарите имаат договори за работа со социјални и работни бенефиции. 58% од анкетираниите новинари заработуваат до 360 евра.	Околу 800 новинари се вработени, а половина од нив во јавниот радиодифузен сервис. Не постојат точни податоци за бројот на новинари со потпишан договор за работа. Просечната новинарска плата е 470 евра. Околу половина од новинарите се исплаќаат редовно.	Нема прецизни податоци, но се знае дека голем број новинари немаат договори за работа. Половина од новинарите во истражувањето изјавиле дека нивните плати се движат од 200 до 500 евра. Има доцнења од по неколку месеци. Платите не се исплаќаат во полн износ.	Нема прецизни податоци за бројот на вработени новинари со потпишан договор за работа. Многу често не се почитуваат работничките права на новинарите. Просечната новинарска плата е 400 евра. Платите не се исплаќаат редовно.

В.1 Дали економската положба на новинарите се злоупотребува за да се ограничи нивната слобода?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Какви се условите за работа на новинарите? Кои се најголемите проблеми со кои се соочуваат на работното место? Дали ја сметаат својата положба како подобра или полоша во споредба со претходниот период?	Несигурна работа. Работодавачите можат да ги раскинат договорите за работа во секое време и новинарите немаат никаква правна заштита. Поголемиот дел од новинарите изјавиле дека нивната економска и социјална положба е полоша од пред 2-3 години.	Несигурна работа. 77% од анкетираниите новинари во 2014 година сметаат дека нивната сегашна новинарска работа е несигурно. 80% сметаат дека нивната економска положба се влошува.	Несигурна работа. Многу новинари во приватните медиуми работат прекувремено, покриваат многу различни области. 54% од анкетираниите новинари сметаат дека нивната економска положба се влошува.	Несигурна работа. Новинарите работат прекувремено или за време на празниците, без надоместок. Половина од анкетираниите новинари сметаат дека нивната економска положба се влошува.	Несигурна работа. Новинарите се принудени да работат на други задачи и да се вклучат во маркетинг. 76% од новинарите изјавиле дека нивната економска позиција драстично се намалила во споредба со претходните години.

В.2 Како е нивото на уредувачката независност од сопствениците на медиумите и органите на управување?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Колку медиуми имаат внатрешни организациски структури кои ги држат редакциите одделно и независно од менаџерите и маркетинг одделенијата?	Редакциите во приватните медиуми не се одделни и независни.	Само најголемите медиуми ги држат редакциите одделно, но се под влијание на економските и политичките интереси.	Најголем дел од приватните медиуми немаат внатрешна структура и редакциите не се одвоени од менаџерите и маркетингот.	Поголемите медиуми ги држат редакциите одделно, но тие сè уште се под влијание на менаџерите и сопствениците.	Најголем дел од приватните медиуми немаат внатрешна структура и редакциите не се одвоени од менаџерите и маркетингот. Многу немаат ни правни акти.
Дали приватните медиуми имаат воспоставено правила за уредувачка независност од сопствениците на медиумите и органите на управување? Дали се почитуваат тие правила?	Внатрешни уреднички правила постојат во некои медиуми, но тие не се спроведуваат. Не постојат одредби со кои се гарантира независноста на новинарите и нивното право да одбијат работна задача која не е во согласност со професионалните стандарди и етика.	Мал број медиуми имаат такви правила. Дури и онаму каде што тие постојат, генерално не се почитуваат.	Мал број медиуми имаат такви правила. Дури и онаму каде што тие постојат, генерално не се почитуваат.	Мал број медиуми имаат такви правила.	Не е познато дали некој од приватните медиуми има донесено внатрешни правила за уредувачката политика.
Дали редакциите на приватните медиуми имаат донесено внатрешни етички кодекси или се придржуваат до општиот етички кодекс?	Најголем дел од приватните медиуми немаат внатрешен кодекс, но се придржуваат до општиот етички кодекс.	Приватните медиуми немаат внатрешен кодекс на етика. Тие се придржуваат до општиот етички кодекс.	Приватните медиуми немаат донесено внатрешен кодекс на етика. Тие се придржуваат до општиот етички кодекс.	Најголем дел од приватните медиуми го почитуваат Кодексот на етика на Советот за печат.	Најголем дел од приватните медиуми немаат внатрешен кодекс, но се придржуваат до општиот етички кодекс на Здруженијата на новинари.

В.2 Какво е нивото на уредувачката независност од сопствениците на медиумите и органите на управување?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кои се најчестите форми на притисок на сопствениците на медиумите и менаџерите врз редакциите или одделни новинари?	Сопствениците или програмските директори се клучни филтри во одлучувањето дали да се објават одредени информации. Директни форми на притисок: многу ниски плати, закани за губење на работното место, мобинг, честа прекувремената работа, „нарачани статии“, итн.	Директни форми на притисок: закани за губење на работното место, физички закани, па дури и закани за отпуштање на роднини во јавната администрација.	Сопствениците не прифаќаат критичко известување спрема моќни бизнисмени. Има самоцензура кај новинарите.	Недостатокот на договори за работа води до самоцензура. Доцнењето на плати е уште една форма на индиректен притисок врз новинарите.	Новинарите се чуваат во постојан страв дека ќе бидат отпуштени од работа. Мобингот е многу честа појава. Сопствениците бараат од новинарите да работат на некои теми, а да избегнат други.

В.3 Какво е нивото на уредувачката независност на новинарите во јавниот радиодифузен сервис?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали јавниот радиодифузен сервис има усвоен кодекс за однесување на новинарите и за уредувачка независност? Дали новинарите се придржуваат до овој кодекс?	Сите Јавни радиодифузери усвоија Уреднички принципи, но тие речиси и да не се почитуваат во пракса. Новинарите во јавните радиодифузери работат под притисок и нивната работа е под секојдневно влијание.	Општ кодекс на однесување не е донесен, иако тоа е обврска на јавниот радиодифузен сервис според неговиот статут. Во 2016 година е усвоен Кодексот на етика за време на избори, со поддршка на британски експерти и локални организации.	Јавниот радиодифузен сервис има етички кодекс, но тој е за сите вработени. Новинарите не се споменуваат. Не постои кодекс на однесување на новинарите. Уредувачка независност на Јавниот радиодифузен сервис преставува постојана грижа.	Јавниот радиодифузен сервис има кодекс на однесување. Кодексот лошо се спроведува во пракса.	РТ Србија и РТ Војводина немаат усвоено свои кодекси за етичките принципи на известување, туку само општ кодекс на однесување за сите вработени.
Дали телата на јавниот радиодифузен сервис имаат поставено внатрешни организациски правила со цел да ја задржат независноста на редакциите и да ги заштитат редакциите од влијанието на телата на управување на јавниот радиодифузен сервис? Дали се почитуваат тие правила?	Јавните радиодифузни сервиси имаат усвоено внатрешна организација, но редакциите не се независни од менаџментот и раководството.	Јавниот радиодифузен сервис има внатрешна организација, но редакциите не се независни од менаџментот.	Јавниот радиодифузен сервис има формална организација, но редакциите не се независни од менаџментот.	Јавниот радиодифузен сервис има формална организација, но редакциите не се независни од менаџментот.	Двата јавни радиодифузери имаат формални правила за држење на редакциите одделни и независни од менаџментот, но тие не се почитуваат во пракса.

В.3 Какво е нивото на уредувачката независност на новинарите во јавниот радиодифузен сервис?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кои се најчестите форми на притисок на владата врз редакциите или индивидуалните новинари во јавниот радиодифузен сервис?	Има индиректни форми на притисок преку менаџментот и Управниот одбор. Но, има и директни притисоци дури и од членовите на Претседателството на БиХ, Парламентот на БиХ, Претседателот на РС, Премиерот и министрите.	Владините претставници влијаат на јавниот радиодифузен сервис преку менаџментот и Програмскиот совет на МРТ.	Владините претставници влијаат на јавниот радиодифузен сервис преку менаџментот. Неодамна имаше промена на водечките уредници во јавниот сервис, и ситуацијата е делумно подобрена.	Владините претставници влијаат на јавниот радиодифузен сервис преку менаџментот.	Има индиректни форми на притисок преку менаџментот, но и директни притисоци (дури и од премиерот)
Кој е најилустративниот пример за притисок на владата врз редакциите или индивидуалните новинари во јавниот радиодифузен сервис?	Во јуни 2016 Парламентот на БиХ не донесе одлука за рамка за финансирање на трите јавни радиодифузери во БиХ. Претседателот на РС Додик вербално го нападна дописникот на FTV од Бања Лука.	Објавените снимки од скандалот со телефонското прислушување открија дека владините претставници им се закануваат на новинарите во јавниот радиодифузен сервис со сигурноста на нивното работно место, доколку не известуваат по „посакуваните“ линии.	Случајот со новинарот Мирко Бошковиќ кој не добива работни задачи, откако во 2015 година објави серија истражувачки телевизиски стории за криминал и корупција, во кои е вклучен еден од претседателите на општините.	Во април 2015 година, 60 новинари и уредници напишаа јавно писмо во кое се критикува менаџментот и генералниот директор за мешање, цензура и малверзации.	Во 2015 година, Српската напредна партија јавно го нападна Јавниот радиодифузен сервис на Србија за емитување интервју со уредникот на дневниот весник Данас во кое тој го критикува премиерот.

В.4 Кое е нивото на уредувачка независност на новинарите во непрофитниот секторот?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали медиумите од непрофитниот сектор имаат усвоено кодекс за однесување на новинарите и за уредувачка независност? Дали новинарите се придржуваат до овој кодекс?	Има три непрофитни радиостаници во БиХ. Покрај тоа, има неколку информативни интернет медиуми, кои се поддржани од меѓународни донатори. Сите се придржуваат кон постоечкиот кодекс за работа и Кодексот за печат усвоен во БиХ.	Има само три непрофитни радиостаници наменети за студенти. Постојат неколку информативни интернет портали кои се поставени како непрофитни медиуми. Професионални новинари се вработени само во информативните интернет портали. Тие се придржуваат кон општиот етички кодекс.	Медиумите од непрофитниот сектор не се развиени. Постои една радио станица во која не се вработени професионални новинари.	Има многу малку непрофитни медиуми во Косово. Тие работат во согласност со општиот етички кодекс на Независната комисија за медиуми (за емитувачите) и на Советот за печат (за печатените и интернет медиумите).	Има многу малку непрофитни медиуми во Србија. Тие се придржуваат кон општиот етички кодекс на новинарските здруженија.

B.4 Кое е нивото на уредувачка независност на новинарите во непрофитниот секторот?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кои се најчестите форми на притисок врз медиумите во непрофитниот сектор?	Тие понекогаш се познати како „странски платеници“, бидејќи се финансирани од донации. Останатите медиуми одбиваат да ги објавуваат нивните истражувачки стории.	Постојат одредени форми на притисок врз новинарите кои работат во порталите за вести, а кои се критички настроени кон Владата.	Нема такви случаи.	Некогаш се обвинувани дека се дека „странски платеници“, бидејќи се финансирани од странски донатори.	Често се нападнати јавно од страна на провладините медиуми како „странски платеници“, бидејќи се финансирани од странски донатори. Некои критички портали за вести се предмет на хакерски напади.
Кој е најилустративниот пример за притисоците врз медиумите во непрофитниот сектор?	Брутални вербални напади, говор на омраза, малтретирање и дискриминација на новинарките од ЦИН (CIN) (јули 2016-та година). Лишување од информации, вербални закани и закани кон новинарите на порталот „Журнал“ поради објавување на информации со евиденција на имотот на некои политичари (2014-та и јули 2016-та година).	Нема такви случаи.	Нема такви случаи.	Случајот со Балканската мрежа за истражувачко новинарство (БИРН), која беше нападната со валканата кампања на весникот Infopress.	Случајот со Мрежата за истражување на криминал и корупција (КРИК), која беше нападната од страна на таблоидот Informer.

B.5 Колкава слобода имаат новинарите во процесот на правењето на вести?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Колкава слобода имаат новинарите во изборот на новинарски стории и во одлучувањето за тоа кои аспекти од една сторија треба да бидат нагласат?	54% од анкетираниите новинари изјавиле дека уживаат голема (29%) или целосна (25%) слобода во изборот на стории. 59% изјавиле дека имаат слобода да одлучат кои аспекти на сторијата да ги нагласат.	57% од анкетираниите новинари изјавиле дека уживаат голема (36%) или целосна (21%) слобода во изборот на стории. Дури поголем број новинари (71%) изјавиле дека имаат слобода да одлучат кои аспекти на сторијата да ги нагласат.	57% од анкетираниите новинари изјавиле дека уживаат голема (35%) или целосна (22%) слобода во изборот на стории. 61,5% од новинарите изјавиле дека имаат голема (31,5%) или целосна (30%) слобода да одлучат кои аспекти на сторијата да ги нагласат.	62% од анкетираниите новинари изјавиле дека уживаат голема (28%) или целосна (32%) слобода во изборот на стории. 52% изјавиле дека имаат слобода да одлучат кои аспекти на сторијата да ги нагласат.	58% од анкетираниите новинари изјавиле дека уживаат голема (30%) или целосна (28%) слобода во изборот на стории. 62% изјавиле дека имаат слобода да одлучат кои аспекти на сторијата да ги нагласат.
Колку често новинарите учествуваат во уредувањето и координирањето на редакциската политика (присуствуваат на уреднички состаноци или на назначување на новинари)?	64% од анкетираниите новинари секогаш или многу често присуствуваат на уредничките состаноци.	48% од анкетираниите новинари секогаш или многу често присуствуваат на уредничките состаноци.	73% од анкетираниите новинари секогаш или многу често присуствуваат на уредничките состаноци.	86% од анкетираниите новинари секогаш или многу често присуствуваат на уредничките состаноци.	62% од анкетираниите новинари секогаш или многу често присуствуваат на уредничките состаноци.

В.5 Колкава слобода имаат новинарите во процесот на правењето на вести?

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Кои се самовидувањата на новинарите за степенот до кој тие се под влијание од различни извори: уредници, менаџери, сопственици, политички чинители, државата?	Најголемо влијание врз работата на новинарите имаат уредниците (77%), потоа сопствениците на медиумите (45%), раководителите (39%), и владините претставници (24%).	Најголемо влијание врз работата на новинарите имаат уредниците (53%), потоа владините претставници (46%), раководителите (40%), и сопствениците на медиумите (39%).	Најголемо влијание врз работата на новинарите имаат уредниците (83%), потоа раководителите (63%), сопствениците на медиумите (56%), и владините претставници (28%).	Најголемо влијание врз работата на новинарите имаат уредниците (50%), потоа раководителите (30%), лоби групите (16%), владата (10%) и политичарите (8%).	Најголемо влијание врз работата на новинарите имаат уредниците (76%), потоа раководителите (49%), сопствениците на медиумите (42%) и владините претставници (26%).
Колкав број новинари пријавиле цензура? Колкав број новинари пријавиле дека самите одлучиле за авто-цензура, поради страв или поради губење на своите работни места или поради други ризици?	51% од анкетираниите новинари изјавиле дека цензурирањето влијание врз нивната работа.	55% од анкетираниите новинари изјавиле дека цензурирањето влијание врз нивната работа.	55% од анкетираниите новинари изјавиле дека цензурирањето влијание врз нивната работа.	30% од анкетираниите новинари изјавиле дека цензурирањето на некој начин влијание врз нивната работа.	Автоцензурата претставува најголем проблем, иако 41% од анкетираниите новинари изјавиле дека цензурирањето влијае врз нивната работа.

С.1 Статистика на безбедност и неказнивост (во текот на изминатите 3 години, а за случаите на убиства, во текот на изминатите 15-20 години)

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Број и тип на закани врз животот на новинарите и други видови на закани.	Од 2013-та година до септември 2016-та година регистрирани се: 65 вербални закани и притисоци; 21 физички напад; 7 смртни закани; 15 случаи на мобинг/дискриминација; 35 други случаи.	Врз основа на регистарот на ЗНМ, од 02.06.2011 година до денес, регистрирани се 35 случаи на насилство врз новинарите (закани по нивниот живот, физичко насилство, уништување на приватен имот, притвор, итн.)	Од 2013-та година до јуни 2016-та година регистрирани се 8 вербални закани.	Од 2013-та година до август 2016-та година, Косовската полиција регистрирала 62 случаи пријавени од новинари во Косово.	Од 2013-та година до јуни 2016-та година регистрирани се 69 вербални закани и 32 притисоци.
Број на напади. Колку новинари се всушност нападнати?	Од јануари до септември 2016-та година регистрирани се 7 физички напади.	Севкупно се регистрирани 35 случаи.	Од 2013-та година до јуни 2016-та година регистрирани се: 1 физички напад и 7 напади на имот.	Од 2013-та година до август 2016-та година регистрирани се: 12 физички напади и 13 напади на имот.	Од 2013-та година до јуни 2016-та година регистрирани се: 33 физички напади и 9 напади на имот.

C.1 Статистика на безбедност и наказивност (во текот на изминатите 3 години, а за случаите на убиства, во текот на изминатите 15-20 години)

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Број и тип на убиства. Колку новинари се убиени во изминатите 15-20 години?	Во периодот од 1992-ра до 1995-та година биле убиени 38 новинари и медиумски работници (38 државјани на БиХ и 7 странски државјани). По завршувањето на војната во БиХ, регистриран е случај на атентат врз Жељко Копања, сопственик на весникот „Независне новине“ од Бања Лука.	Според официјалните податоци, не постојат такви случаи во последните неколку години.	Регистрирано е едно убиство во 2004-та година.	Регистрирани се три убиства: во 2000-та, во 2001-ва и во 2005-та година.	Регистрирани се три убиства: во 1994-та, во 1999-та и во 2001-ва година.
Број и тип на закани и напади врз медиумски институции, организации, медиумски и новинарски здруженија.	Од 2013-та година до денес, регистрирани се 217 напади врз медиумите, медиумските институции, синдикатите, здруженијата на новинарите и Советот за печат на БиХ.	Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ), Синдикатот на новинари, Советот за етика во медиумите и други организации кои се критички настроени кон власта често претставуваат предмет на напади. Оваа информација се наведува во извештајот на Европската Комисија.	Од 2013-та година до денес, регистрирани се 4 напади врз медиумите. Нема податоци за напади врз други организации.	Од 2014-та година до денес, регистрирани се два напади. Во 2015-та година, порталот KOSSEV во северниот дел на Косово бил нападнат со огнено оружје. Во 2016-та година, медиумот РТК бил нападнат со рачна граната.	Од 2014-та година до денес, регистрирани се 275 напади врз информативни портали и други видови на притисоци врз новинарите и уредниците. Нема податоци за напади врз други организации.

C.2 Дали државните институции и политичките актери ја превземаат одговорноста за заштита на новинарите? (во текот на изминатите 3 години)

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали државните институции имаат развиено посебни политики со кои ја поддржуваат заштитата на новинарите, офлајн и онлајн? Ако одговорот е да, дали спроведувањето на таквите политики е снабдено со доволно ресурси и експертиза?	Министерството за Човекови Права усвои План на активности за заштита на човековите права, при што едно поглавје е фокусирано на заштитата на слободата на медиумите и правата на новинарите, особено во случаи на напади и притисоци. Министерството за Правда подготви измени и дополнувања на Кривичниот закон за заштита на новинарите кои се жртви на напади.	Кога станува збор за правата на новинарите, во Македонија постои тренд на наказивност. Државните институции немаат развиено политики или мерки за заштита на новинарите.	Нема развиено политика.	Нема развиено политика.	Нема развиено политика. Има обиди за нејзино развивање: Предлог-меморандум меѓу новинарските здруженија и релевантните институции.

**C.2 Дали државните институции и политичките актери ја превземаат одговорноста за заштита на новинарите?
(во текот на изминатите 3 години)**

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали постојат механизми (институции, програми и буџети) за мониторинг и известување за закани, малтретирање и насилство врз новинарите? Кој го врши мониторингот и кој води евиденцијата за напади и закани? Дали државните институции објавуваат ажурирани податоци за нападите врз новинари и неказнивоста? Кои мерки се превземени по инцидентите и од кого?	Не постојат такви механизми. Линијата за помош на слободни медиуми (Free Media Help Line) е единствена услуга која на медиумите и новинарите им обезбедува бесплатна правна и стручна помош. Линијата за помош на слободни медиуми ги споделува своите податоци и анализи со сите државни институции, медиуми, организации, медиумски организации и меѓународни организации.	Не постојат такви механизми. Никакви дисциплински мерки, познати на ЗНМ, не биле превземени против никој од сторителите. Исклучително ретко се случува политичарите да осудат напади врз новинари.	Не постојат такви механизми. Државното јавно обвинителство и полицијата го спроведуваат мониторингот и водат евиденција. Досега се објавени сите податоци за напади и превземени мерки.	Не постојат такви механизми. Во последните години, косовската полиција почна да подготвува посебна листа на закани и напади врз новинарите. Ниедна државна институција нема објавено податоци за напади врз новинарите.	Не постојат развиени механизми, но се направени одредени напори за нивно развивање. Во декември 2015 година се усвоени Упатства за собирање докази за кривични дела врз новинарите и напади на интернет страните. Истите веќе се спроведуваат. Сите јавни обвинителства квартално ги поднесуваат собраните доказите до Државното јавно обвинителство кое го следи спроведувањето и ја води евиденцијата. Како дел на редовните активности, Независното здружение на новинарите на Србија (НУНС) ги евидентира сите пријавени инциденти.
Дали нападите врз безбедноста на новинарите се препознаени од страна на државните институции како прекршувања на слободата на изразување, на човековите права и на кривичното право? Дали јавните службеници даваат јасни изјави во кои ја препознаваат безбедноста на новинарите и ги осудуваат нападите врз нив?	Досега не. Министерствата во БиХ работат на измени во Законот за кривична постапка и на внатрешни процедури за заштита на новинарите и на слободата на изразување како основно човеково право.	И покрај формалните и декларативните заложби за слобода на медиумите, институциите (Министерство за внатрешни работи, судовите и обвинителствата) не успеаја да се справат со кој било од случаите кои се регистрирани од страна на ЗНМ во последните 5 години.	Да. Тие најостро го осудуваат, но само декларативно, бидејќи условите не се променети.	Јавните функционери ги осудуваат нападите, но само во сериозни случаи. Во најголем број случаи, нападите врз новинарите се препознаени од страна на државните институции како повреда.	Државата ја препознава потребата за ова (Акционен план, Поглавје 23, дел посветен на слободата на изразување, слободата и плурализмот на медиумите), но не се почитуваат роковите. Јавните функционери ретко даваат јасни изјави со кои ги осудуваат нападите врз новинарите.
Дали постојат документи, усвоени од страна на државните институции, кои обезбедуваат насоки наменети за војската и полицијата, во кои се забранува малтретирање, заплашување и физичките напади врз новинарите?	Постојат два документи со насоки наменети за полициските службеници за тоа како да постапуваат во однос на новинарите, донесени пред 15 години во соработка со мисијата на ОБСЕ.	Не постојат такви документи.	Не постојат такви документи.	Не постојат такви документи.	Не постојат такви документи. Предлог-меморандумот се смета за обид во оваа насока.

**C.2 Дали државните институции и политичките актери ја превземаат одговорноста за заштита на новинарите?
(во текот на изминатите 3 години)**

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали државните институции соработуваат со организациите на новинарите во однос на нивните безбедносни прашања? Дали државните институции се воздржуваат од одобрување или промовирање на закани врз новинарите?	Во изминатите две години, постои добра соработка со Комисијата за човекови права на Собранието, Министерството за човекови права и Регулаторната агенција за комуникации. Но, не постојат задоволителни јавни реакции од страна на државните институции во случај на напад и насилство врз новинарите.	Генерално, соработката не е доволна. Институциите само формално поднесуваат одговори на официјални барања испратени од страна на ЗНМ.	Не постои таков вид на соработка.	Соработката не е на задоволително ниво.	Соработката не е на задоволително ниво. Не постои редовна соработка меѓу новинарските здруженија и државните институции.
Во случаи на електронски надзор, дали државните институции ја почитуваат слободата на изразување и приватноста? Кој е најскорешен случај на електронски надзор врз новинарите?	Не постојат издржани докази за вакви случаи. Не постојат соодветни механизми за контрола на органите кои се овластени да спроведуваат електронски надзор. Неодамнешен случај на електронски надзор е случајот на прислушување на новинарите од печатените медиуми „Ослободење“ и „Дани“, по наредба на поранешниот директор на Државната агенција за безбедност (СИПА). Се работи за случај на прислушување на новинари кои биле во контакт со поранешниот претседател на Федерацијата БиХ при што биле објавени транскрипти од разговори со новинарот од FTV, Авдо Авдиќ.	Не постојат соодветни механизми за контрола на органите кои се овластени да спроведуваат електронски надзор. Во 2015-та година, главната опозициска партија обелодени информација дека повеќе од 100 новинари биле предмет на нелегален надзор во последните четири години (10% од вкупниот број новинари во земјата). На 15 новинари им била предадена документација која содржи снимки од нивни прислушувани телефонски разговори. Во името на овие новинари, Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ) поднело кривични пријави.	Не постојат издржани докази за вакви случаи. Не постојат соодветни механизми за контрола на органите кои се овластени да спроведуваат електронски надзор. Неодамнешен случај е случајот од февруари 2013-та година, кога група новинари тврделе дека биле следени и прислушувани.	Не постојат издржани докази за вакви случаи. Не се познати случаи на електронски надзор врз новинарите.	Не постојат издржани докази за вакви случаи. Не постојат соодветни механизми за контрола на органите кои се овластени да спроведуваат електронски надзор. Неодамнешен случај на електронски надзор е случајот со Мрежата за истражување на криминал и корупција (КРИК) и нејзиниот уредник Стеван Дојчиновиќ.

С.3 Дали кривичниот и граѓанскиот правосуден систем ефективно се справува со законите и актите на насилство врз новинарите? (во текот на изминатите 3 години)

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали постојат соодветни институции/единици кои се посветени на истраги, гонење, заштита и надоместок во однос на обезбедувањето на безбедноста на новинарите и на проблемот со неказниост.	Не постојат такви државни институции/единици. Постои само Линијата за помош на слободни медиуми (Free Media Help Line), основана од страна на Здружението на новинари во БиХ.	Не постојат такви државни институции/единици.	Не постојат такви државни институции. Исклучок е Комисијата за мониторинг на активностите на надлежните органи при спроведување на истрагите за постарите и поновите случаи на закани и насилство врз новинарите, случаите на убиства на новинарите и напади врз сопственоста на медиумите.	Не постојат такви државни институции.	Не постојат такви државни институции. Исклучок е Комисијата за разгледување на факти поврзани со истрагата за убиства на новинарите.
Дали постојат посебни ефективни процедури кои можат соодветно да се справат со напади врз жени, вклучувајќи и новинарки?	Не постојат такви процедури. Од 2013-та година до септември 2016-та година ФМХЛ (FMHL) има регистрирано 2 случаи на смртни закани, 3 случаи на физички напади и 23 случаи на вербални напади или политички притисок врз новинарки.	Не постојат такви процедури.	Не постојат такви процедури.	Не постојат такви процедури.	Не постојат такви процедури. Регистрирани се неколку случаи на напади врз новинарки (4 физички напади и 22 вербални напади).
Дали државните институции обезбедуваат соодветни ресурси за да се обезбедат истрагите за закани и акти на насилство врз новинарите?	Не се обезбедени соодветни ресурси од страна на државните институции. Успешни акции и истраги биле превземени од страна на полицијата и Обвинителството во Сараево, за случаите на Лејла Чолак (смртни закани) и Борка Рудиќ (вербални закани и говор на омраза) во јули и август 2016-та година.	Институциите не обезбедуваат ефективна правна или законска заштита на новинарите при нивната професионална работа. Никакви средства не се одделуваат наменети за истражување на закани или акти на насилство врз новинари.	Не се обезбедени соодветни ресурси од страна на државата. Истрагите се премногу бавни и со незадоволителни резултати.	Не се обезбедени соодветни ресурси од страна на државата. Заканите врз новинарите се третираат исто како и законите врз сите други граѓани. Истрагите се премногу бавни.	Не се обезбедени соодветни ресурси од страна на државата. Истрагите се премногу бавни и без резултати.

С.3 Дали кривичниот и граѓанскиот правосуден систем ефективно се справува со законите и актите на насилство врз новинарите? (во текот на изминатите 3 години)

Индикатори	БиХ	Македонија	Црна Гора	Косово	Србија
Дали се обезбедуваат соодветни мерки за заштита на новинарите во случаи кога е потребно, како одговор на веројатни закани врз нивната физичка безбедност?	Такви случаи не се регистрирани.	Не се обезбедени соодветни мерки. Постојат случаи во кои сторителите се документирани во видео материјали. Во еден случај вицепремиерот дури и физички напаѓа новинар на јавно место, случајот е снимен и објавен, но институциите не превземаат никакви мерки.	Најтешкиот случај вклучува два напади врз новинарот Туфик Софтик, во кој државата обезбедила 24-часовна физичка заштита, но сторителите не се пронајдени, така што причината за загрозената безбедност на Софтик не е отстранета.	Полициска заштита им е обезбедена на двајца новинари (2014-та и 2016-та година), но и двајцата сметале дека блиска заштита не им е потребна, главно од лични причини	Се обезбедуваат одредени мерки, но главно зависат од конкретните случаи. НУНС има информации за 4 новинари кои живеат под 24-часовна полициска заштита. Најголемиот проблем во случаите кога новинари се под полициска заштита, е тоа што државата нема превземено мерки за отстранување на вистинските закани.
Дали истрагите за кривичните дела врз новинарите, кои вклучуваат заплашувања и закани, се навремени, независни и ефикасни?	Истрагите не се ефикасни и не обезбедуваат доволно докази. Судските постапки се премногу бавни. Според новинарите во БиХ, само 15% од кривичните дела врз новинари биле истражени и разрешени.	Врз основа на искуството на ЗНМ, истрагите на кривичните дела врз новинари или воопшто не се отпочнати или ако се отпочнати, процесот е премногу бавен и истиот нема официјално затворање.	Не. Организаторите на поголемите случаи не се познати, и голем број на сторители не се пронајдени. Истрагите не се ефикасни и не обезбедуваат доволно докази.	Не. Сè уште не се решени три случаи на пост-воени убиства на новинари. Генерално, истрагите се бавни и неефикасни.	Не. Сè уште не се решени три случаи на убиства. Истрагите не се ефикасни и не обезбедуваат доволно докази. Судските постапки се премногу бавни.
Дали ефективното гонењето за насилство и заплашување се водат против целокупниот синџир на чинители во нападите, вклучувајќи ги поттикнувачите/ организаторите и извршителите?	Најголем проблем е тоа што вистинските виновници (политичари, државни функционери или други моќни поединци) не се истражувани во случаите. Исто така, вистинските виновници или поттикнувачи во случајот на Жељко Копања никогаш не се пронајдени.	Не.	Не. Најголем проблем е тоа што вистинските виновници никогаш не се разоткриваат. Во случајот на Душко Јовановиќ само еден од соучесниците бил осуден.	Не. Вистинските виновници или поттикнувачи никогаш не се разоткриваат.	Најголем проблем е тоа што вистинските виновници или поттикнувачи никогаш не се разоткриваат. Ова тврдење го поткрепува и случајот на новинарот Чурувија.
Дали државата обезбедува соодветна обука и капацитет за полицијата, обвинителите, адвокатите и судиите во однос на заштитата на слободата на изразување и новинарите?	Одредени форми на обука се организирани од страна на здружението на професионални судии и обвинители и од страна на здружението на медиуми.	Не постојат информации за таков тип на обуки. Сепак, постојат неколку регистрирани случаи во кои сторителите се полициски службеници и кои се одвивале во тек на јавни демонстрации.	Одредени форми на обука се организирани во изминатите години.	Ниеден тип на обука не е обезбеден од страна на државата.	Одредени форми на обука се организирани во изминатите години. Иако се планирани, специјализирани форми на обука сè уште не се започнати.

